

Rok
Arih

Dva krokija

ŠAH

Še dolgo nisem razumel sestrine navezanosti na njene pse. Rad pa sem kdaj med počitnicami vzel njenega škotskega ovčarja na sprehod. Ljudje so me spraševali, kakšne pasme je, odkod ga je sestra dobila, ali bi hotel naskočiti njihovo psico in kakšni bi bili psi, če bi jim bil oče Šah; vse to in še marsikaj sem doživel. Pes je bil mlad, košat, negovan, ker mu je sestra posvečala precej nege in bi živel lahko prijetno,

varno življenje bolj športnega psa, družabnika, kakor če bi moral opravljati koristnejša dela, kot žival, ki bi ji naložili druge dolžnosti, na primer čuvanje sestrine hiše, če ne bi . . .

Odtod mi njegov portret pripoveduje njegovo vojno štorijo: enainštidesetega leta so odvedli sestro in njenega moža že v prvih dneh po zasedbi osvajačevi policisti, ju pripravili v začasnem taborišču in čez dva meseca za tem izselili v Srbijo. Na vrtu sestrine hiše je po tem dogodku divje lajal, tulil in cvilil pes Šah. Imel je srečo za tisti čas, za psa sploh, da so ga le obrcali in da je zraven dobil le še nekaj udarcev s puškinim kopitom. To menda zato, ker niso v tistem hipu želeli streljati, da ne bi bilo dogajanje prehrupno, pa spet ker je bil pes všeč enemu izmed policistov.

Najprej jo je še dobro odnesel. Na večer, ko okrog njega ni bilo čutiti živega bitja, so stopili na vrt trije ljudje, dva posebej podobno oblečena, častnik in vojak, ki mu je nosil kovček, ter človek, katerega duh je bil psu bolj znan (domačin).

Častnik je prijazno klical psa, ga vabil in vprašal tistega, ki ga je pes pač malce poznal: »Kako je psu ime?«

»Žal, ne vem. Jutri boste zvedeli, gospod nadporočnik.« Mož je nenavadno poskočil, da je udaril skupaj z nogama in dvignil hitro roko in nekaj zaklical.

Šah je odskočil nazaj, zalajal in stekel med nizko sadno drevje (tega je skrbno gojil sestrin mož) in od tam, kamor se je zatekel, je bilo slišati plezanje in renčanje.

Vsi trije moške so stopili v hišo, vežne duri je odklenil domačin. Častnik je naročal vojaku, ki je odpiral okna, naj prinese od svoje večerje še kaj za psa.

»Je to lep škotski ovčar. Vznemirjen pa je. Kje le tiči, kam se je splazil?«

»Ne skrbite zanj, se bo že znašel. Videl sem, da ima hiško, svojo pasjico na zadnji strani,« je rekel domačin.

»Vznemirjen je, ker ni tukaj več njegovih gospodarjev,« je rekel pol na glas, bolj samemu sebi, častnik.

»To so bili rajhu sovražni ljudje, Verräter (= izdajalci)«, je povedal civilist in si popravljal nad komolcem narokavec s kljukastim znamenjem.

»Žival je lepa, plemenita. Hočem, da pazite nanjo! To je čistokrven pes. Spoznam se na te živali. Razumeli! Prinesite mu kosti! Nobenega krompirja in ne preveč začinjenih ostankov iz kantine! Boste videli, da se bo začel kmalu drugače obnašati«, je rekel častnik vojaku, ki je za odgovor le pozdravil z vojaškim pozdravom.

In res so sosedje videli, kako pes ne laja več, kadar pride častnik. Pa mu je najbrž sam dajal kakšen kos mesa. Pes je čez kakšen dan že vzel kos iz njegove roke, tudi vojaku je že pomahal z repom. Pes je šel nekega dne celo s častnikom na sprehod po pešpoti med mestom in glavno železniško postajo in ga ni zapustil, res pa mu je komaj sledil, a se je z njim le vrnil k sestrihi hiši, domov.

»Takšna je pač pasja zvestoba,« je opomnil sosed. »Kaj pa naj bi pes počel ja, potepal bi se lahko, to že...«

Vse to pa ni potrajalo dolgo, nemški častnik je po nekaj dneh odšel s svojo kompanijo. V vilo moje sestre je isti civilist pripeljal spet uniformirane človeka, častnika osvajačeve tajne državne policije:

»Zdaj pa bo drugače, mrcina,« je rekel, ko je pes zarenčal ob vstopu novega sostanovca. Se pes še ni navadil uniform, ali pa žival kaj čuti? Sovražnika zavoha menda po znoju ali kako drugače. Novi ni bil prijatelj, ne ljudi ne živali. Rekel je:

»Mrcino mi spravite čimprej iz hiše... ah, pusti ga, naj bo tu. Človek nikoli ne vé, zakaj kakšna stvar prav pride. Ja, naj ostane! Tudi zanj imamo še čas, če se ne privadi...« Zatopotal je z nogo, da je Šah odskočil. Policaj je ostal dlje kakor vojaški častnik, več kakor leto dni.

Sestrin pes je odtlej postajal bolj zanemarjen, shujšal je. Skoraj vsak dan je preskočil plot in se potem potepal blizu in daleč po okolici. Podil se je za kurami, ljudje so za njim metali kamne, ga vbodli z vilami, da je krvavel in nekaj dni šepal, pa si je spet rano zalzal. Policaj se ni dosti zmenil zanj, če mu je prišel preblizu, ga je brcnil. Zgodilo pa se je, da so mu morali v kantini zaviti kosti in ostanke mesa, potem je psu s kraljevsko gesto vrgel ves zavoj: »Na, nažri se, mrha garjava,« je kričal. Pes ga je gledal od daleč s povešeno glavo in čeprav je bila žival lakotna, ni takoj planila k hrani. Ja, pes je pametna žival, včasih bolj kakor človek. Pa občutljiva. Ne, ni maral zanje, za policaje, smrdeli so po žganju. Tudi sam sem mu moral dajati, kar precej, dostikrat... Šah pa se mu je skrtil,

kadar je bil ded divji, hudoben, žleht je tako in tako bil, saj je pretepal v mestu ljudi, pa še kako . . . Šele ko je odšel, se je pes previdno prihulil, prevohal vse in se lotil hrane. Tiste čase pa je že bil malo podivjan, vsevprek je renčal na uniforme, v vseh je menda videl policaja, pa tistega SAmoža, ja, tistega . . . Ni maral več ljudi, kako naj bi jih, ko so ga topli, brcali in še ubili bi ga, če se ne bi bali policaja. Ja, žalostno je bilo, še dobro, da sestra tega nikoli ni zvedela. Name, ne, name ni renčal, vedel je, da mu nič nočem. Pa moja mati mu je včasih kaj pripravila.«

Policist pa ne bi bil to, kar je bil, če ne bi prebrskal v sestrihi hiši vse koticke in pregledal tudi vse papirje. Tako je našel tudi Šahov rodovnik, račune za nakup in pač vse, kar je imela sestra spravljenega v posebni mapi. Prebral je, da je psa prodal sestri po posredovanju mednarodne kinološke organizacije češki rejec iz Prage (pes je potoval tistikrat posebej zavarovan in je zato poštnina bila večja: prodajalec je bil pošten in je poslal res takšno živalco, kakršno je oglašal . . .

»Kakšen škotski ovčar le,« je rekel mož v uniformi z oznako mrtvaške glave. Saj je to samo ein böhmischer Hund (češki pes). Zverina (das Untier, kakor je psu rekal) mu je bila odtlej še bolj odveč. Pemski potepuh, beštija, ti bom že pokazal, je kričal na psa, te bom že ujel . . .« Razmerje med možem in psom se je poslabšalo do tiste meje, da je prvi kar grabil za pištolo, drugi pa je prihuljeno, s podvitim repom, nasršeno dlako le režal izza grmov in drevja.

»Znebiti se ga moram, ustreliti mrho,« si je dopovedoval. In neverjetno, nenadoma se mu ta stvar, njemu, ki je mimogrede streljal ljudi, pol ubite pred tem s pretepanjem in drugim mučenjem, da se mu ta stvar ni zdela več čisto preprosta. Kaj če ga zgreši in ga bo zverina popadla? Sam pa mora to storiti, drugače se mu bodo še posmehovali. Čimprej mora to urediti . . .

In tako je nanoslo, da se je menda kar 2. junija ali pa kakšen dan pozneje 1942. leta primajal Šahov sobivalec, gestapovec, strah in trepet treh sosednjih križnih dolin, hudo nadelan na večer domov. Popival je tistega dne ali pa še kakšen dan »na žalost«. Tako je povedal drugega dne sosedu, ko je ves sivkasto zelen preboleval hudega mačka. »Veš, zaradi teh pemskih svinj, ki so hinavsko ubile našega češkomoravskega protektorja. Pa bodo že še dobile, kar zaslužijo. Fuj, kaj takšnega.«

Sosed je pripovedoval, da mu je zmerom samo kimal, tudi tistikrat.

Na večer je policaj, ko se je usedel na hišne stopnice, začel klicati in vabiti psa. Pes pa je čez čas le pogledal k možu, od daleč seveda, in previdno obstal; ni čisto verjel prijaznemu glasu. Ravno je naveličano obrnil glavo od nadležneža na stopnicah, ko je ta izza skrivoma naravnane pištole večkrat ustrelil vanj. Pri tem se je zavedal: — da mora tudi on nekaj narediti zaradi tistega pemskega atentata; — da je ta pes prišel sem iz Prage; — da ga nič prida ni in je sploh nevaren, mogoče že stekel, saj je tak videti s svojo štrlečo dlako in podganjim gobcem . . .

Izstrelil je ves šaržer razen enega naboja, je enkrat le slabo zadel, da je počenila; z zadnjim strelom je naposled psa le pokončal. Divje se je

zagnal in skočil nanj, teptal in kričal kakor nor, pobesnel, se penil in preklinjal tako...

»Res nas je vse spreletaval srh ob streljih, pasjem režanju, dolgem, presunljivem tuljenju in nenavadnih glasovih, podobnih človeškemu laježu.« Drugega dne sem psa pokopal sam od sebe. Mogoče sem se s tem odkupil tudi možakarju z mrtvaškim znamenjem,« je sklenil svoje poročilo o Šahovi usodi in smrti najbližji sosed nekdanje sestrine hiške.

ALI

Ali, otožni pes, afganistanski hrt je pes istega legla, kakor je bila psička Abra, ki je prerano končala ob progi. Nesrečo sem še preboleval, ko je naključje nanese, da sem Abrinega psička-brata poblize spoznal. Videl sem ga že prej pri ogledovanju Tajinih otrok, tudi ko sem prevzel in odnesel svojo psičko. Še nekajkrat, ko nas je Katka povabila na srečanje vseh psov iz legla Na globači, na srečanje tam zgoraj pri Tivolskem gradu, pravzaprav Pod turnom, — pri stopnišču s psi brez jezikov, pri secesijskem paviljonu z bazenčkom (to je bilo kakor za nalašč za Abro, rada je skočila v vodo — na srečo ni bilo vselej vode v njem).

Ali se je živahno podil s svojimi pasjimi sestrami in bratom. Zdel se mi je bolj bojazljiv kakor Abra, seveda ga je zlahka zvrnil tršati brat Aš. Hitro je potegnil rep med noge in kdaj pa kdaj živčno zarenčal, ko sta ga Aš in Abra povaljala po travi. Ko sem jim delil pasjo hrano — nekakšne kolače, imenovane pasje veselje, se je še najprej pomišljal, ali naj vzame, pa je le hlastnil in poskočil in stekel stran od nas, pa tam zgrizljal, kar je pridobil, v miru, na samem. Zanj je vsekakor veljalo, da hoče tudi pes imeti svoj mir, kadar jé. Najdlje od vseh je užival uk svoje pasje matere Taje tam v vrtni ogradi s pasjo hišico. Kadar je Katka prinesla in mu vrgla kost, je moral planiti in braniti, kar je zgrabil, drugače mu je grizljaj njegova pasja mati odvzela. Pri njej, pri svoji pasji materi, je spoznal, da je treba porenčati in tudi hlastniti po prigrizku.

Špartanska vzgoja, ne — pasja, bi rekel. Na sprehod ga je Katka vodila na vrvici, medtem ko je njegova mati Taja lahko tekala po svoje.

»Lep pes,« smo ga ocenjevali ob srečanju.

»Takšnih sivih je manj, so bolj redki,« je rekel moj prijatelj, »to sem nekje prebral.«

»A, zato sta si ga pridržali Katka in Neža,« sem pomislil. »Tale *Ali*,« sem rekel ženi, »je zelo nežen pes. Zdi se mi, da je malo feminilen. Glej, kako lep gobček ima, kakor naša psička.« Pes me ni nič spominjal na junaka iz *Tisoč in ene noči*, na *Ali Babo in štirideset razbojnikov*.

Ostalo pa bi le pri teh znanstvih, če ne bi kmalu po izgubi naše psičke, naša hči s svojim fantom obljubila prijateljici Katki, da bo poskrbela za psa, ko bo ta odšla za štirinajst dni s svojo sestro Nežo na smučanje (in to v tujino). Slehernega dne mu bosta k pasjici odnesla le jed, ki jo bo že

pripravila sosedu (to je oskrbela s hrano Katka; včasih bosta naša mlada dva vodila psa tudi v park).

»In če bi ti hotel, ki tako moraš hoditi, bi ga lahko tu in tam vzela s seboj na sprehod. Tja čez hrib. Bilo bi koristno zanj, za psa, saj je prijazen kuža; poznata ga,« mi je razložila naša hči Špela.

»Zdajle bi nama prišlo to prav. Ko sva se pogovarjala s Katko, nisva vedela, še pomislila nisva, da jih bo toliko odstopilo — in da bova z diplomskim izpitom tako hitro na vrsti. Nič ne dé, bova že kako. Če bi mama ne imela nič proti, bi ga pripeljala kar k nam. *Ali* ne bi bil tako sam,« je pomolčala za hip Špela in še rekla: »Ne vsiljujem ga vama, razumeta. Bova že kako.«

Poslušal sem jo in razmišljal, sem tudi jaz v njihovih letih svoje starše tako postavljaj pred karkoli; se mi je vse zdelo tako samo po sebi umevno?

»Če pa vama to ne bi bilo narobe, pojdita ponj že jutri, ker bosta Katka in Neža odpotovali zgodaj zjutraj. Midva ne bova imela časa. Grevu na faks poslušaj, kako bodo kolegi delali izpit.«

»Pa imava nalogo, slišiš!« je rekla žena.

»Spet imam spremljevalca, čeprav na vrvici,« sem se strinjal.

»Ne bi rada videla, da bi vama bil pes v breme,« je pol užaljeno zategnila hči.

»Saj sva rekla, da bova šla ponj,« sem še dodal in se jezil nase, da se ji že na pol opravičujem.

Ali ni bil najprej nič bolj otožen pes kakor drugi psi, njegovi vrstniki, v podobnih okoliščinah, saj je Katka lepo skrbela zanj. Lepo je živel tam Na globači, na vrtu, v ogradi s pasjico, s pasjo materjo Tajo, na vrvici in na sprehodih po Tivoliju. Mogoče je bil za ščepec bolj odljuden in manj navajen pasje družbe in bolj le svoje pasje matere od tistih svojih pasjih sester in brata, ki so jih več vodili po bližnji in daljnji okolici in so si skozi tistih prvih deset mesecev nabrali večkušenj. In tistega, naslednjega dne . . .

Zgodaj zjutraj je pes v pasjici najprej zaslišal, da so zacvilila vhodna vrata na vrt, in je na vso silo hitro prilezel iz pasjice. Pri tem ga je ovirala zavesa na vhodni luknji, ki jo je Katka namestila zanj v dnevi, ko je deželo pobelil sneg in je temperatura zdrknila pod ničlo. Pes se je za hip ustavil pred polno skledo, poskusil, a ob škripanju vrat na stopnišču vile stekel naprej k žičnati ograji, potisnil svoj smrček skozi žičnato okence z vso silo in rahlo zacvilil. Slišal je hitre, lahne korake za vogalom in neko šepetanje; spoznal je Katkin pa Nežin glas.

Druga je rekla: »Pusti psa, ga boš samo opozorila nase, da bo tulil. Zdaj spi.«

Pes je tanko prisluhnil in tudi slišal (afganistanci imajo tanek sluh) in se mu je zdelo, da sliši še dihanje obeh, njemu ljubih, domačih bitij. Hripavo je zalajal, ne preveč na glas, le dvakrat. Spet je zaslišal, zdaj Katkin glas. Rekla je šepetaje: »Odhajava kakor tatici iz lastnega doma.«

»Kakor da ne bi delali prav!«

»Pojdi že,« je sitno ukazala Neža.

Pes je zalajal, zacvilil, stekel ob ograji, praskal po dnu in skušal izkoptati jamo, pa ni šlo po zmrznjeni zemlji. Pa je kar obstal, ko je zaslišal avto. Skočil je spet na ravno streho pasjice, še dolgo stal tam in se naposled vlegel tako, da je položil smrček na stegnjeno tačko, strmel v belino pred seboj, v puščobno hiško in stopnišče, kjer se ni več nič zganilo. Soseđa je potem rekla hčerki drugega ali tretjega dne, da je pes menda dobro čutil, kako je ostal sam.

»Ja, veste, žival čuti, po instinktu ve. Prišla sem pogledat, če je kaj pojedel. Le zacvilil je, stekel ob ograji in skočil spet na svojo streho. Hrane se še dotaknil ni.«

Še tistega večera sva poročala doma mladima:

»Dogovorila sva se, da bomo šli skupaj z Ašem (afganistanskim psom) in njegovimi. Najdemo se na glavnem drevoredu. Vzel sem Abrino ovratnico in vrstico. Tvoja mama je narezala bolj maščobne kose govedine iz juhe: »Tole mu bo prijalo,« je rekla. Prišla sva po stezi v vrtu, ki je vodila k ograjenemu kotu. Pes je ždel žalostno na strehi svoje pasjice in preplašeno poskočil z nje in hripavo zalajal. Zavedel sem se, da naju pes sploh ne pozna. Kako naj bi naju tudi poznal, saj naju je videl le nekajkrat. Odprl sem vrata ograje in mu začel ponujati košček mesa. Odskočil je daleč od mene, se umikal v nasprotni kot in divje zalajal, renčal in vznemirjeno skakal.

»Nič ne bo z njim,« sem rekel, »boji se naju, ne pozna naju. Sva res bedaka, midva, pa tudi ta najina hči, vsi ti mladi, zamišljate si vse te vezi med človekom in živaljo, pač preveč preprosto!«

Položil sem dva koščka mesa na tla takó, da ju je pes videl; umaknil sem se nazaj na prag. Poskočil je in hlastno zgrabil košček in ga pojedel, pa spet zbežal, ko sem stopil naprej.

»Nič ne pomagaj. Ne pozna naju. In ti naši mladinski površneži . . . Naj kar sami poskrbe zanj. Nisva se midva menila, veš,« sem jezljivo pogledal. Še sem ponujal košček psu. Enkrat je celo hlastnil in vzel košček iz moje roke, pa se hitro umaknil. Jemal pa je le tisto, kar sem položil na tla, seveda, če sem se odmaknil.

»Veš kaj,« je svetovala žena, »pojđimo po Aša. Psa sta iz istega legla. Poskusimo lahko. Mogoče bo kaj drugače, mogoče se bo Ali umiril?«

Pa smo poskusili po njenem predlogu. Psa sta veselo stekla drug k drugemu — in to po vsem zasneženem vrtu, mimo nas, ki smo se zagledali v to pasje, bratovsko veselje v snegu. Potem je nenadoma moj prijatelj poklical svojega Aša, jaz pa sem prijazno, a kar z odločnostjo rekel: »Ali, pridi sem!« In pes se mi je odzval in dal sem mu še košček mesa. Potem sta se psa še igrala, lovila in valjala po snegu in ko smo ju poklicali, sta pritekla. Tedaj sem *Aliju* prvič pripel ovratnico in ga še pobožal. »Priden pes,« sem rekel. Tako smo premagovali prvo odtujenost. Sta vidva kaj pomislila na to, sem se zagledal vprašujoče v hčer in njenega fanta.

Nič nista rekla, šele čez čas je vprašala Špela: »Pa mislite, da res ne dramtizirate preveč, — tisto z *Alijem*, saj je to le pes!«

Ali tistega prvega dne še zdaleč ni bil tako živahen na sprehodu kakor njegov veliki brat Aš. Šel je z glavo, čisto sklonjeno k tlom, s povešenim repom.

»Pes žaluje za Katko,« sem rekel.

Šele po dvehurnem sprehodu, nazaj grede, se je tu in tam odzval svojemu pasjemu bratu k igri in malo poskočil. Jutri bo bolje, sem pomislil.

»Jutri, veš, *Ali*,« sem rekel prijazno in ga pobožal. Pes je zaupljivo pogledal vame.

»Mislijo, da pes ne žaluje za človekom, ti naši mladi,« sem godrnjal.

Žena mi ni odgovorila. Doma sva psu očistila tace, ga obrisala in s tem na pol posušila, žena pa mu je v naši skupni dnevni sobi položila ob mojem naslanjaču še nekdanji Abrin koc; pes se je takoj ulegel nanj. Po večerji, ko je ob koncu premikal z gobcem svojo posodo in dobil še repete, — pojedel je vse — se je spet ulegel na svoje ležišče in zadremal. Čez čas se je dvignil in prišel k mizi, kjer sem bral, se ulegel pod njo takó, da se je z gobcem tiščal moje noge. Potem se je globoko, čisto človeško oddahnil, kakor bi storil človek, ki se je rešil hude skrbi in kakšne zagate; odleglo mu je. Spet je zaspal in še kasneje, ko je spreminjal lego, se me je rad dotikal.

»Zdajle je že devet, noč, in bi ga bilo treba odpeljati nazaj,« sem rekel.

»Tebi se seveda ne ljubi, pa še ne želiš si tega,« me je spregledala žena.

»Ne vem, kaj sta se dogovorila s Katko in Nežo?« sem se obrnil k mladima.

»Kaj pa naj bi se?«

»Zaradi psa.«

»Je kaj narobe z njim?« je rekla hči.

Tedaj se je pes dvignil, kakor da bi vedel, da se pogovarjamo o njem, in pomahal z repom, ulegel se je k špelinim nogam.

»Ga je treba zvečer odpeljati nazaj v njegovo pasjico, ali lahko ostane kar tu?«

Hči in njen fant sta se spogledala (pomislila sta, vedela, da enako mislita, da stara dva spet nekaj komplicirata s psom).

»Seveda lahko ostane, če bosta vidva z materjo za to,« sta rekli obe, Katka in Neža. »Drugače naj bo pač v svoji ogradi.«

»Nič več,« sem rekel. »Ne vem, kako se bo pes odzval, privajal na vse to. Sta kaj naročili? Ti dve bosta že vedeli, kako in kaj, saj se že dalj časa ukvarjata z njimi, s psi. Če je treba, ga bom peljal nazaj, če pa ni treba . . .« pogledal sem ženo. — Mrzlo je tam in bo čisto sam?«

Prikimala je in s tem odobrila *Aliju* naše prenočišče:

»Jutri bo treba kaj kupiti zanj,« je še dodala in ga pogladila po košati dlaki: »Lep pes si, *Ali*,« ga je pohvalila, »in kar priden.«

»Ničesar ni treba zanj. Vse sta nakupili Katka in Neža. Vzela bom le iz hladilnika pri sosedu in mu pripravila obrok,« je hitela Špela.

»Ti se uči za svojo diplomo. Za psa bova midva poskrbela, ja, učita se,« je njena mati odločno končala pogovor.

Tako je pes *Ali* prvič prenočil pri nas. Najprej je oddremal večer in nekaj noči na koncu v dnevni sobi, se prestavil pod malo čajno mizico na

preprogo, pa prišel za nama v najino spalnico in podremal pred eno in drugo posteljo, odšel v predsobo, pa spet v dnevno sobo in naju zjutraj še prijazno prebudil. Sedel je zdaj pred enim, zdaj pred drugim ob postelji. Boječe naju je podregal s taco, se naju potem čisto rahlo dotaknil s smrkom. Pol zbujen sem ga božal in čohal po vratu in pes se je spet ulegel in zadovoljno zagodrnjal.

Vrstili so se dnevi, ko sem v jutrih psa odpeljal v njegovo pasjico, da se ne bi popolnoma odtujil svojemu domu, pa prišel po službi ponj. Vselej je divje poskočil. Navadil pa se me je kmalu, da ni bilo na sprehodu več vrvice, pes je poslušal moj klic, me ubogal doma, da je odšel vedno najprej, ko sva se vrnila domov, v kopalnico na čiščenje nog; da sva odstranila sneg, ledene naveske na dlakah s tac ali umazanijo in to iz dneva v dan, dokler ni štirinajstega dne prišla ponj Katka.

Kako jo bo sprejel, me je zanimalo. Bo skakal v njo kakor pobesnel, bo prijazno zalajal, bo pocvilil, potožil obtožujoče, se prihulil?

Bila sva pred hišo, ko sta prišli sestri okrog vogala in ga poklicali. Pes je obstal, dvignil glavo, gledal, a se ni premaknil z mesta. Tako je bilo, kakor če od otroka nekaj pričakuješ, prijaznost, vljudnost ob kakšnem sorodniku, pa stori vse narobe; lahko je celo žaljiv. Rekel sem: »*Ali*, glej kdo je prišel! Katka, Neža, *Ali!*« Skušal sem mu pomagati, da se ne bi osramotil. Pa se je le zganil, kar odleglo mi je, ko je stekel od mene. A kam teče? Ne, h Katki ni tekel, temveč za tujim psom tja v park. Nisem vedel, kaj naj storim. Prepustil sem Katki, da ga je poklicala in se ji je to naposled tudi posrečilo. Potem je spet pritekkel k meni in nisem vedel, naj se tega veselim — njegove odločitve — ali naj ga obžalujem, psa in sam sebe.

»Saj sem vedela, da si vas bo izbral, odločil se je za vas, stric,« je rekla Katka.

Mogoče v zapisu svojih opažanj malce pretiravam, vendar takšno je pač bilo to prvo srečanje. In ko sta sestri odpeljali psa, je stopal z njima žalosten, s povešenim repom, kakor takrat, prvič, ko je šel z nami na sprehod; vse bolj je postajal otožen, otožni pes *Ali*.

Toliko da se na večer nisem hudo sprl doma z mladimi, hčerjo, njenim fantom in sinom.

»Pretiravaš, oče,« je rekel sin, ko sem trdil, da je pes hudo nerad odšel od nas.

»Razumljivo,« je trdila hči, »saj ste ga razvajali in božali ves čas; kar naprej.«

»Ne jaz,« je rekla njihova mati, »le on, predvsem on,« je pokazala name.

Ne vem, kdo je rekel, sin ali Špelin fant, nekaj o mojem podkupovanju pasje duše s piškoti in tako naprej. Hudo sem se razjezil in kar po šomarsko z dvignjenim kazalcem sem jim dopovedoval: »Veste, tudi pes, zapomnite si, — ne živi od kruha. Od božanja, da veste; nič ne veste!« Užaljen sem odšel spat. O psu nekaj dni nismo govorili, pa tudi Katke ni bilo dalj časa na spregled. Psa sem hudo pogrešal, a storiti nisem mogel nič.

Odtlej so se stvari še zapletle, ne da bi kdo to želel. Pri sebi sem opazil, da sem se na psa bolj navezal, kakor bi lahko sploh pomislil. Pes pa je doma štrajkal: — ni hotel jesti, ponoči je tulil in tako smo bili z mano vred vsi veseli in se odločili za najlažjo rešitev, kakor pač to storimo radi: med tednom bom prišel kdaj po psa in odšel z njim na sprehod. Posebnih jedi od mene ne sme več dobiti, ne sme prespati več pri nas, le kakšno kost mu še lahko dam.

Takšnega dne sem srečal med vrati tudi Katkino starejšo sestro, ki mi je malce žaljivo rekla: »Še dobro, da ima Katka varuško za svojega psa.« Svoji sestri pa menda: »Pazi, da ti ta tvoj pasji stric ne bo speljal psa.«

(Držal sem se dogovora, to lahko trdim sebt in drugim.)

Vsakič ko sem prišel po psa, je divje začel skakati po ogradi, pa na vrata, na žičnato ograjo, dokler mu duri nisem odprl, potem se je zagnal po vrtu, se obrnil in pritekel k meni, stokal in cvilil in drgnil glavo ob moje noge in se umiril šele, ko sem mu pripel ovratnico in z njim odšel z vrta.

Vsi obiski so se na videz najprej kazali kot dobra rešitev. Le na večer je pes odhajal nerad domov. Vsaj sebi pa moram priznati, da sem začel razmišljati o tem, kdo plačuje račun za to prijateljevanje med psom in mano, živaljo in človekom; vedel sem, da bo huje preboleval najino ločitev *Ali*. Menda se je pes res preveč navezal name. Z ženo sva predložila Katki, da bi nam prodala psa in ni nama bilo lahko reči, bila sva v zadregi.

Čez teden dni se je oglasila.

Za tisto, kar sem bil pri njej navajen, pri tem dobročudnem dekletu — je govorila zelo dolgo, da je obrazložila, kako nam *Alija* ne more prepustiti; pravzaprav pa je tu še Neža, ki da je pravna lastnica psa. Ve, da ne gre več tako naprej. *Ali* ne bo smel več k meni, k nam. Po njenem sta tu dva nazora za ravnanje z živaljo, jaz da ga preveč razvajam in bo postal pomehkužen pes. Ona pa misli, da živi pes samostojno in ne samo povezan z ljudmi; bolj po pasje pač. Mislim, da je bila tudi mladina iz naše družine čisto na Katkini strani in sem se kmalu še sam sebi zazdel prav smešna pojava.

— — —

Razumljivo, da je marsikaj od tega, kar sem si zapisal, le domneva. Ob ugibanju je vsekakor še nekaj domišljije, celo nekaj igrčkanja z imenom psa, junakom *Alijem*, psom, ki je dvakrat pobegnil, da bi prišel k meni. Moral je preskočiti žično ograjo na domačem vrtu in si poiskati še luknjo v sosedovem plotu in za tem — to je bilo najtežavnejše in najbolj hudo — preiti cesto puhajočih avtomobilov, (tega izpuha psi še posebej ne prenesejo). Potem pa so bile tu na naši hiši velike duri, vhodne duri, kakor *skala* zanj, in pes je večkrat hripavo zalajal in zbegano tekal po travniku v parku pred hišo, preden se mu je odprlo: *Sézam, odpri se!* naj bi bilo čudežno geslo, ki naj bi ga zalajal in pri nas je pozvonilo. Mislim, da je bil eden stanovalcev iz gornjega nadstropja, ki je rekel: »Najbrž bo to vaš afganistanec?« In k nam je veselo pritekel *Ali*.

— — —

Vendar vsi *Alijevi* doživljaji kakor tudi naši se pač ne končajo veselo (pa čeprav je pogumen pes in se je ubranil celo raznih službenih, bolj ostrih psov, ki varujejo menda vodovod zgoraj na hribu). Ko je prvič pobegnil in pribežal k meni, me ni bilo doma. Naši mladinci so ga takoj odvedli nazaj h Katki, meni tega niso niti povedali. Ko je pobegnil vdrugo, sem ga sam vrnil nazaj. Pa vsa moja družina me je varovala, da bi psu ne dal kakšne poslastice, s katero naj bi ga podkupil; le nekajkrat sem ga pobožal. Jezila me je vsa štorija. Potem pes ni več tvegala, najbrž pa se mu tudi ni več posrečilo ubežati. Natančno čez tri mesece se je Katka spet z njim oglasila pri nas. Ni me pozabil, to moram že zapisati. Pritekel je k meni, se ulegel k mojim nogam, tiščal svoj gobec k meni, žalostno cvilil, pol tulil, očitajoče, češ zakaj ne maraš več zame, ne prideš pome. Spet sva šla tu in tam na sprehod. Menda si je res izbral mene, napačnega človeka, za gospodarja in se odločil prav tisti teden, ki ga je prebil pri nas. Me je izbral za vodjo krdela po svojem nagonu, ali pa ga je zame pridobila bližina, ki je odsevala iz vseh nas, saj je takrat živel sredi nas, med nami v stanovanju in ni sameval na vrtu. Vse to je vedela tudi Katka in tega ni bila ravno vesela; rada je imela svojega psa. Če je v parku z njim vred naletela name, je imela težave, ker je pes hotel z mano nadaljevati pot. Zdelo se mi je, da mi postaja pes bolj vdan, manj ko me vidi in manj ko je z mano; boji se zame, da bi me čisto ne izgubil. Takšna je bila skušnja, ko se mi je izgubil na poti v goro nad Loko. Bil sem hudo v skrbeh, ko me je pes našel sredi vasi in ni se zmenil ne za kokoši, ne za pse, niti psico, temveč je pritekel naravnost k meni, ves poklapan. Drugega dne je stekel navzdol po plazu, pa sem ga z žvižgi in klici ustavil, vrnil se je, čeprav je gonil divjo kozo.

»Še midva se počutiva kriva, saj sva se tistikrat dogovorila — zdajle pa je videti precej bolj navezan na nas; imamo pač več časa zanj, kadar pride k nam,« je rekla hči Špela.

Rekel sem, da to ni pes iz afganistanskih step, niti iz planot izpod Hindukuša, pač pa je evropeizirana žival. Naj bo tako ali drugače, vedno pa je živel in še zdaj rad živi vsak pes čisto skupaj s človekom.

Mladičke imajo kar pri sebi natovorjene ob sedlih, odrasli psi teko ob karavani. To mi je povedal član naše odprave na Hindukuš. Pa vam je tako odveč pripovedovati. Kakor smo bili svojčas mi, ste zdaj še vi zaposleni vse dni, z izpiti, izleti, pogovori, pač z vsem, kar zaposluje mladega človeka. Ne, vidva in ne Katka tega ne morete spremeniti!«

Lahko pa postane še bolj hudo s psom. Ko je naletel na svoj vikendski dan pri meni na drugega psa, bretonskega ptičarja Fida, ki mu je bil dobro znan, saj sta se dostikrat kot čisto mlada psa igrala (pripeljala ga je s seboj njegova lastnica Metka, prav tako prijateljica naše hčere) je *Ali*, naš »domicilni« pes (tako povem, če me sprašujejo, je to tvoj pes; ne, le domicil ima pri meni, le včasih pride na obisk) hudo zarenčal na bretonca in jezno hlasnil proti njemu, ko se je ta približal, da bi še sam užil nekaj nežnosti. Šele kasneje, ko se je *Ali* čez čas spet udomačil, je prijazneje pozdravljal z mahanjem repa obiskovalca, ki je preplašeno ždel pod mizo.

»Zdaj nisi več ogrožen, *Ali*,« sem rekel in ga pogladil. Prvič sem pomislil, da bi lahko postal pes popadljiv, zaradi prevelike prijaznosti odtujen.

»Tako je s tem psom,« sem pripovedoval prijatelju.

»Ko pridem ponj Na globačo, divje poskoči, zaletava se v vrata ograde. Zvečer stopa ves žalosten zraven mene nazaj domov. Zanj ponesem lepo kost in mu jo dam, ko ga spravim v ogrado; potem hitro, hitro odidem.

»Pes ga je, ni še dolgo, spet polomil. Bil je doma pri meni in se najprej še zganil ni, ko je prišla ponj njegova lastnica Katka! Šele čez čas jo je ob njenem začudenju podregal s taco, kakor to stori, kadar hoče pokazati svojo prijaznost.«

Stopala sva s prijateljem navkreber zgoraj po grebenu na dolomitsko Grmado in *Ali* in njegov pes sta izginila po strmih severnih, plazovnih strmih nah.

»Ko ga vodiš nazaj, je žalosten, kaj? In spet te čaka, dan za dnem, dneve, ves teden, čaka in čaka, da boš prišel ponj, da bo spet šel s tabo. Mnogo dni čaka. Ti pa zdaj redkokdaj prideš ponj,« je pol zase pol zame govoril prijatelj in majal z glavo: »To ni dobro zanj, ni dobro.«

»Pes pa ima rad tudi Katko,« sem rekel, kakor da se opravičujem. »To le lajša njegovo togobo.«

»Razdvojen pes! Pa še zares je lahko otožen, tale *Ali*. Manjkaš mu ti, pa spet Katka, največkrat pa mora preždeti sam, tam zgoraj na strehi pasjice za ogrado, sam, osamljen. Pasja usoda,« nadaljeval prijatelj.

Odtujen pes, sem pomislil, rekel pa nisem nič.

»Uh, kakšen cirkus zganjamo ljudje s temi psi,« je še končal prijatelj pogovor.

Vse sem si zapisoval, natančno, kakor kdo drug vodi svoj dnevnik. Nisem pač mogel mimo zgodbe — o psu *Aliju*, ki se mu odpro ne, skalne, ne, temveč vrtno duri in ograde: sézam odpri se, zalaja, pač marsikatero soboto; do tod bi še šlo. Odondod naprej, ko se vračava zvečer v ogrado, na vigred, v poletju, na jesen in pozimi, stopa pes s sklonjeno glavo in povešenim repom; še sam gledam bolj v tla.